

PEILLEN, Txomin. *Alarguntsa beltza.*

Hiria argitaletxea, 2001, 228 or.

Nerea MUJICA ARANDA

Eskuartean dugun liburua zuberotar idazle den Txomin Peillena da. Ipuingintzan, entseguan eta nobelagintzan uzta oparoa sortu du literatura maite duen biologo honek. Literatura aire freskoz ukitu du, bere lanak egitura eta eduki modernoek hornituz.

"Alarguntsa beltza" HIRIA argitaletxea, 2001, misterioz, iluntasunez eta gertaera historikoz osaturiko eleberria dugu. Osagal hauek irakurlea armiarma sare batean korapilatuta, itota sentitzea daramate, egia dena eta gezurra edo irudimena nahasiz.

Gala eta argudioa sinpleak dira; Parisen iheslari errumanlar batego kotxe istripu baten ondorioz gizon bat harrapatu eta hil egiten da. Iheslaria, Ion Kuka, polizia komisaldegira eraman eta galdeketa baten ostean aske uzten dute berriro delituko dutenaren abisuz. Ionek bere burua errudun sentitzen du eta horrek hildakoaren hiletan haren alarguna ezagutzera eramaten du.

Abiapuntu honetatik hasita, Ion Kuka eta Olga Maraun alargunaren artean erlazio erakargarri, itogarri, ilun eta misterioltsua hasten da, azkenean emakumeak ionen bizitza guztia kontrolatzea dararamala.

Egitura azalean lineala da, hau da, gertaerak denboran eta ekintzetan hasiera eta amaiera dute. Baina ez da hala, eleberria denboran atzera egitez edo flash-back-ek beteta dago. Denboran horrenbeste atzeraldaldi egiteak gero komentatuko diren hainbat oker egitea eraman du autorea.

Denborarekin bezala, espazioa ia bakarra da: alargunaren etxea. Baina hainbat dira istorioan zehar egiten diren flash-back-ak

eta espazioak: Errumania, India... Hau da oroitzapenen eszenatokiaz alegia.

Liburua kapituloka banatzen da, istorioa hamalka kapituluok bo-robiltzen dutela. Nahiz eta Ion Kukaren istorioa hamargarren kapitu- luan amaitu, hamalkagarrena bukaerari hasiera edo ziklo itxura ema- teko ballagarri da, ikusiko den legez.

Pertsonalak aztertzerakoan, zalantzarik gabe, bi pertsonaia na- gusi ageri zaizkigu: Ion Kuka eta Olga Maraun alarguntsa. Bien arteko elkarrenkintza da istorio guztiaren ari eta funtsa. Biak pertsonaia konplexuak, ilunak, ez guztiz egiazkoak, akatsez beterikoak dira, bizitzaren kuspegi desberdinetan.

Olga emakume erakargarri, azkar, misterioitsu eta beltzak Ionen inguruan armlarma sare bat harilkatzen du, liburuan zehar. Ion, ha- ren jakituriaz eta etxe horretan sentitzen duen bakeaz txunditurik sare horretan konturatu gabe erortzen da, haren borondatea emaku- mearenganakora guztiz peko jarriz. Bien arteko aitormenak huste psikologikoa dirudi, terapia baten modukoa, baina ez bata ez bes- teak ez du egia esaten, bestearen aurrean gaizki gelditzeko beldur dira, batez ere Ion. Liburuan egia osoaren ezkutaketa eta emaku- meak dionarenganako mesfidantza ageri da, adibidez: 97. or "Kon- tuz Ion Kuka! Ez duk horretan andre hori sinetsi behar"; 97.or "...Zergatik aitorten horiek? Benetan alargun beltza golko beltzaren husten dabilak, agian , ere, abarretik adar egiten."; 108. or. " (Ion Kuka, ez al hintzen hi, sindikatu horren buruetan jarri? Aitortuko al diok andreari orduko zerik?"; 113.or. "Ez diok dena esaten , asko- tan ez hau sinesten."; 130.or. "Deabru emazte aztiak Begitartean Irakurtzen dizkik gorde nahi dituenak eta zalantzak.Hik aldaezak ber- ba-gala."

Emakume misterioitsua, aztia, orojakilea, hotza, psikologoa –di- rudiena ez dena–, guztiz susmagarria. Ion Kuka heriotzaren aurrean ote dagoen zalantza izatera iristen da. Hala ote?

Bi pertsonaia hauen inguruan beste malla batekoak ageri dira: Olgaren senarra izandakoa, etxean ezkutuan dagoen 3.pertsona misterioitsua (bi hauek eleberria aurrera doan helnean istorioari 180 graduko itzulia emango diote) eta azken kapituluan agertzen den argitaletxe bateko gizon ezezaguna. Era berean, guzti hauen ingu- ruan istorioa harilkatzen laguntzen duten pertsonaia osagarriak dau-

de (historikoak eta fikziozkoak), hala nola, poliziak (15-16.or), Ion Kukaren amaren lehengusina (135. or)...

Pellenek istorioa kontatzerakoan bigarren pertsona aukeratu du, honela Ion Kukari urruntasun itxura bat emanez. Protagonista bera da istorioa azaltzen duena, baina berak sortutako urruntasun batetik. Honek idazleari abantailak ematen dizkio, alde batetik narratzailea protagonistaren sentimendu eta biografiari dagokionez orojakilea da (ez, aldiz, Olga emakumeari buruz). Eta bestetik, protagonista bere buruarekiko kritikoa izatea ahalbideratzen du. Narratzailea bigarren pertsona moduan jartzeak kontzientzi papera betetzera dararama, bere jarrerak kritikatu eta epaitzeko ahalmena emanez. Adibide moduan: 7.or "Hi, ez haiz hemengoa... Ez bakarrik etorkina erbesteratua ere,..."; 7.or "...Geldiroago ibil hadi. Zalutasun horrek eman liluraldia, zoramena, galdu behar huke..."; 128.or "Hura hiregatik itzalpean nozitzen, usteltzen, higan sinetsi zuelako. Hi baino gizonagoa zelako"; 134.or "Hobe huke Ion Kuka horretan xehetasun larregirik ez ematea. Ez duk behin, ere irarkola zintzo batean lanean Jardun. Orain apur bat arteгатzen huan hura alpa lezalok."

Azken kapituluan, aldiz, aldaketa ematen da narratzaileari dagokionez. Pertsonaia aldatzen da eta kontalaria argitaletxe bateko gizon bat dugu. Narrazioa lehen pertsonan egitera pasatzen da idazlea. Pertsonaia honek Ion Kukaren istorioa ezagutzen du, eta jakin-minak bultzaturik haren bizitza ikertzera jotzen du.

Idazleak erabiltzen duen hizkera jasoa eta ulerterraza da. Bi pertsonaien kultur maila altua da, eta haien arteko elkarrizketak filosofiaz eta intelektualitatez beteak daude. Jakite mailaren norgehiagoka bat gertatzen da askotan.

Ion Kukak bere buruari (kontzientzi mailan) hikaz hitz egiten dio. Emakumeari, berriz, errespetuzko zukaz, eta emakumeak hari gauza bera.

32.or "Golz autobusa hartu duk. Hilerrira baho..."; 91.or "Andrea eta ez zenuen beste ihesbiderik asmatu?"

Hasieran liburuaren gai eta argudioaz zerbait aipatu dugu, baina eleberrian sakonean gai garrantzitsuak jorratzen dira. Komunismoari kritika zorrotz bat egiteaz gain, egun tamalez guztiz aktualitatean dauden tratu txarrak ukitzen dira, bai fisikoak eta batez ere psikologikoak, baina ez era arrunt batean. Tratu txarrak eta haien ondorioak

nobela guztian suma daitezke istorioa itogarri bihurtuz, baina kontuzl agerikoa ez da egia soila, eleberrian poliki-poliki benetan gertatzen dena —emakumearen armiarma-sarea harilkatuz doan heinean argituz joango da.

Amaitzeko, eta hasieran esan dudan moduan, denboraren tratamenduan hainbeste atzera egiten ibiltzeak, datei dagokienez, hainbat hutsegite ekarri dio.

Istorioa berez, eta hamargarren kapituluan bukaeran agertzen denez (219.or). Ceaucescu senar-emazteak atxilotuak izaten direnean amaitzen da. Historikoki 1989an gertatzen da. Liburu hasieran Ion Kuka komisaldegira galdeketa egitera eramaten dutenean poliziak adina galdetzen dio.15.or “-Zenbat urte?; -Berrogehitabost.” Beraz, kontakizun hasieran pertsonaiak berrogeita bost urte ditu. 63. orrialdean dio “Berrogeita hiruan Bucuresti hiriburua bonbazu zigtutenean, gudu sartu. Hogei bat urteak neuzkan urte harretan”. Kalkulu matematiko bat egin ezker 45 urte baditu orain —eta 1943an 21 bazituen—, istorioa 1967an hasten dela suposa dezakegu. Hor hasten dira arazoak, ze ikusiko dugun moduan, geroagoko gertaera historiko ugari azaltzen da eleberrian oroitzapen gisa:

- 1968ko malatza: 163.or “68ko malatzetik landa agerian jarri zen...”
- Errusiako Perestroika (1986tik aurrerakoa): 149.or. “Errusian Perestroika liberala zegoenean...”
- Varsoviako langileen altxamendua: 149.or. “ 1987ko azaroan langileek polizia berebil bat eraso zuten...”
- Mitterranden heriotza (1996an gertatua): 132.or. “Frantziar Mitterrand-ek bere harrokeriagatik “Jainko” gaitzitzena eman zitzaion. Ezkerreko eta eskuineko alderdietan ibili-eta, zernahi egirik ere beti lortzen zuen hautatua izatea, eta “Jainkoa” hil zenean kontatu zen txiste bat. Paradisura heltzean egiazko Jainkoak esan omen zion...”

Ion Kukak alargunaren etxean zenbat denbora eman zuen ez dakigu, baina bukaeran bi urte inguru izan zirela argitzen da: 226.or “...Duela bi urte gizon bat etxe horretan egon duk?” . Andrearen senarra, kotxeak harrapatuta, 1984an hil bazen (225.or “Frantz Marraun 1940-1984”) Ion Kuka segituan sartu zen etxe horretan eta bi urte pasa baziren 1986.an aterako zela suposa dezakegu, baina

honek hamargarren kapituluaren amaieran egun horretako egunkarian Ceaucescu senar-emazteak atxilotu zituztela irakurtzen du, eta hori 1989an gertatu zen.

Gauzak horrela, Ioan Kukak alargunaren senarra kotxez harrapatu zuenean ezin izango lituzke 45 urte izan, 1984. urtea baitzen. 1943an 21 urte izanik, 1984an, beraz, 62 urte behar izan.

Misterioz eta gertaera historikoz beteriko eleberrri hau irakurteraza gertatzen da, irakurleak, enpatia hutsez, konturatu gabe, bere burua atmosfera ilun eta itogarri batean harrapatu sentitzera darabala.